Μακεδονικά

Τόμ. 5, Αρ. 1 (1963)

Πολυχρόνη Κ. Ενεπεκίδη, Συμβολαί εις την
μυστικήν πνευματικήν και πολιτικήν κίνησιν των
Ελλήνων της Βιέννης προ της Επανάστασεως

Στίλπων Π. Κυριακίδης

doi: [10.12681/makedonika.854](https://doi.org/10.12681/makedonika.854)

Copyright © 2014, Στίλπων Π. Κυριακίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κυριακίδης Σ. Π. (1963). Πολυχρόνη Κ. Ενεπεκίδη, Συμβολαί εις την μυστικήν πνευματικήν και πολιτικήν κίνησιν των Ελλήνων της Βιέννης προ της Επανάστασεως. *Μακεδονικά*, 5(1), 576–578. <https://doi.org/10.12681/makedonika.854>

καὶ τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν, τὴν ὁποίαν ἐμπιστεύεται εἰς τὸν φίλον του «διδάκτορα τῆς ἱατρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ» Ἀναστάσιον Γούδαν. Συγκρίνων τὸ ἔργον του μὲ τὰ ἐκδοθέντα ἕως τότε περὶ τοῦ ἀγῶνος λέγει «θὰ εἶναι τὸ θετικότερον περὶ ὧσων διαπραγματεύομαι ἀντικειμένων καὶ τὸ πολυτιμότερον τῆς περιουσίας καὶ πρὸς ὄφελος τῆς ἱστορίας.»

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ μέριμνα αὐτοῦ ὅπως δοθῇ ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ καὶ εἰς σχολεῖα ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δεικνύει τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ἀκμὴν αὐτῶν κατὰ τὸ 1871, ὁπότε ἐγράφη ἡ διαθήκη. Τὰ σχολεῖα ταῦτα κατὰ τὴν σειρὰν τῆς διαθήκης εἶναι: τὸ τοῦ Καίρου, τῆς Σμύρνης, τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Σεργῶν, τοῦ Πισοδερίου, τοῦ Μπλάτζη, τῆς Σιατίστης, τῆς Κοζάνης, τῆς Ζερίτσανης (Τσαρίτσανης), τῶν Κουτζιανῶν τοῦ Ἀσπροποτάμου, τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς Πέλλης τῶν Μακεδόνων. Ἐκ τῶν συνοδευόντων τὰ ὀνόματα σποραδικῶν χαρακτηρισμῶν προκύπτουσι καὶ ἀναμφισβήτητα βιογραφικὰ διὰ τὸν συγγραφέα στοιχεῖα. Οὕτω τὸ Πισοδερὶ χαρακτηρίζεται ὡς προπατορικὴ αὐτοῦ πατρίς, τὸ Μπλάτζη ὡς πατρίς τῆς μητρὸς του, ἡ Κοζάνη ὡς πατρίς τῆς γεννήσεώς του, ἡ Τσαρίτσανη ὡς τόπος τῶν σπουδῶν του, τὰ Κουτζιανὰ ὡς πατρίς τοῦ Ν. Στουρνάρα, τὸ Μεσολόγγι ὡς τόπος τῆς πολιορκίας καὶ τῆς ἐξόδου του.

Εἰς τὸν ἐκδότην καὶ τὴν Πάγκειον Ἐπιτροπὴν ὀφείλονται χάριτες, διότι παρέδωσαν εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν ἀξιόλογον καὶ πολλὰχῶς χρήσιμον ταύτην διαθήκην τοῦ διαπρεποῦς Μακεδόνα ἀγωνιστοῦ.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Πολυχρόνη Κ. Ἑνεπεκίδη, Συμβολαὶ εἰς τὴν μυστικὴν πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν κίνησιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Βιέννης πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Akademie - Verlag. Berlin 1960. 8ον, σ. 166 μετὰ 9 φωτογραφιῶν ἐντύπων καὶ ἐγγράφων.

Ὁ συγγραφεὺς εἶναι γνωστὸς ἐκ τῶν πολυετῶν αὐτοῦ ἔρευνῶν εἰς τὰ κρατικὰ ἀρχεῖα τῆς Βιέννης, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα μέχρι τοῦδε ἐδημοσίευσεν, ἀφορῶντα εἰς τοὺς περὶ τὴν Ἐπανάστασιν χρόνους. Εἰς τὸ παρὸν βιβλίον δημοσιεύει τὸ προῖον τῆς ἐρέυνης αὐτοῦ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς ἀστυνομίας, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται ἀποτεθειμένα καὶ ὅσα ἐσώθησαν ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς λογοκρισίας κατὰ τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης (1927) καὶ ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς πόλεως Graz. Ἐπίσης δημοσιεύει καὶ ὀλίγα τινὰ ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας (Bibliothèque de l'Institut de France).

Τὰ ἔγγραφα κυρίως εἶναι ἀστυνομικαὶ ἀναφοραὶ τῶν ἐντεταλμένων πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν κινήσεων τῶν Ἑλλήνων τῆς Βιέννης ἀστυνομικῶν καὶ λογοκριτῶν τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων καὶ ἐφημερίδων. Ὁ ἐκδότης παρα-

τηρεῖ ὅτι αἱ πληροφορίαι τῶν ἀστυνομικῶν συνεκεντρῶνοντο ἐσπευσμένως καὶ προχείρως, «διὰ τὰ ἱκανοποιήσουν μίαν καχυποπίαν ἄπληστον καὶ συγχρόνως πρόθυμον νὰ ἱκανοποιηθῇ μὲ τὰς εἰδήσεις τῆς πρώτης ἐκθέσεως. Πλούσιαι εἰς τὰς θετικὰς εἰδήσεις εἶναι αἱ ἐκθέσεις περὶ τετελεσμένων γεγρονότων, αἱ κατασχεθεῖσαι ἢ ἀντιγραφεῖσαι ὑπὸ τῆς ἐδικῆς ὑπηρεσίας τῆς λογοκρισίας ἐπιστολαί, τὰ πρακτικὰ τῶν ἀνακρίσεων, αἱ ἀναφοραὶ περὶ διενεργηθειῶν ἐρευνῶν, τὰ πολιτικὰ προγράμματα, τέλος αἱ χαρακτηριστικαὶ ἐκθέσεις τῶν λογοκριτῶν περὶ ἑλληνικῶν ἔργων καὶ ἐφημερίδων».

Τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα ἀφορῶσιν εἰς ὀρισμένας διακεκριμένας προσωπικότητας τῶν προεπαναστατικῶν χρόνων, διαμενούσας ἐν Βιέννῃ, τὸν γνωστὸν λόγιον ἀρχιμανδρίτην καὶ ἐκδότην «Ἐρμου τοῦ λογίου», Ἀνθιμον Γαζῆν, τὸν λόγιον ἱατρόν, ἐκδότην τῆς ἐφημερίδος «Ἑλληνικοῦ τηλεγράφου», Δημήτριον Ἀλεξανδρίδην, τὸν ἐκ Κοζάνης ἱατρόν καὶ ποιητὴν Μιχαὴλ Περδικάρην, γνωστὸν διὰ τὴν δυσμενῆ κατὰ τοῦ Ῥήγα διάθεσιν, καὶ τέλος εἰς τὴν «Ἐν Ἀθήναις Φιλόμουσον Ἐταιρείαν».

Τὰ ἔγγραφα, ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ ἐκδότης, εἶναι προϊόν τῆς καχυποπίας καὶ πολυπραγμοσύνης τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας, ἡ ὁποία παρὰ κολυθθεὶ ἀγρόπνως τὰς κινήσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Βιέννης, προσπαθοῦσα νὰ ἐξιχνιάσῃ τὰ φρονήματα αὐτῶν καὶ τὰς συμπαθείας των πρὸς τὴν Ῥωσίαν ἢ τὴν Γαλλίαν, δὲν προσθέτουν δὲ τίποτε τὸ οὐσιῶδες εἰς τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῶν ἀνδρῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναφέρονται. Ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν Γαζῆν ἄξιον προσοχῆς εἶναι τὸ ὑπ' ἀρ. 17, εἰς τὸ ὁποῖον καταλέγονται οἱ Ἕλληνες ὁμοῖδεᾶται καὶ συνεργαταὶ αὐτοῦ ὅχι μόνον οἱ ἐν Βιέννῃ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Παρισίοις, Βουκουρεστίῳ, Ἰασίῳ καὶ Κωνσταντινουπόλει.

Τὰ εἰς τὸν ἱατρόν Δ. Ἀλεξανδρίδην ἀναφερόμενα ἔγγραφα ἀφοροῦν κυρίως εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐφημερίδος «Ἑλληνικοῦ τηλεγράφου», εἶναι δὲ ἀξιόλογα, διότι δεικνύουν τὰ πολλαπλὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανεν ἡ ἀστυνομία εἰς τοιαύτας περιστάσεις, φθάνουσα καὶ μέχρι κατ' οἶκον ἐρεῦνης διὰ τὴν ἀνακάλυψιν ἔγγράφων καὶ τυπογραφικῶν μηχανημάτων.

Τὰ περὶ τοῦ Κοζανίτου ἱατροῦ καὶ ποιητοῦ Μιχ. Περδικάρη ἔγγραφα παρέχουν ἀρκετὰς πληροφορίας περὶ τοῦ ἥθους τοῦ ἀνδρός, τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ὡς ἱατροῦ εἰς τὴν Ἀχρίδα, ὡς καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, «Ἐρμήλου» καὶ λοιπῶν. Αἱ πληροφορίαι αὗται εἶναι πολὺ χρήσιμοι καὶ συμπληρῶνουν τὰ ἐν τῷ παρόντι τόμῳ (σ. 413 - 437) περὶ τοῦ Κοζανίτου ἱατροῦ ἐξ ἄλλων πηγῶν, ἀγνώστων εἰς τὸν συγγραφέα, δημοσιευόμενα.

Τὰ περὶ τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας ἔγγραφα δεικνύουν μὲν τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας διὰ τὴν κίνησιν ταύτης καὶ τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν πρόσωπα, δὲν προσθέτουν ὅμως τίποτε τὸ οὐσιῶδες εἰς τὰ γνωστά. Εἰς τὴν περὶ αὐτῆς βιβλιογραφίαν πρέπει νὰ προστεθῶσι δύο

ἀκόμη ἐργασίαι, ἡ τοῦ Ἑμμ. Γ. Πρωτοψάλτη «Νέα Στοιχεῖα περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείας τῶν Φιλομούσων» ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΕΑ' (1957) σ. 253 - 280 καὶ ἡ τοῦ Ἀπ. Βακαλοπούλου «Die Tätigkeit der Vereine «Philomousos Hetaireia» und «Hetaireia ton Philikon» ἐν Südost-Forschungen, τ. XVI (1957), σ. 53 - 69.

Πάνοϋ Παπασταμάτη, 'Ο δπλαρχηγός καπετάν Λάκης Πύρζας. Φλώρινα, 1960. [Ἀριστοτέλης, ἔτ. Δ', τευχ. 20ον]. 8ον, σ. 80.

'Ο δπλαρχηγός Λάκης Πύρζας, γέννημα καὶ θρόμμα τῆς Φλωρίνης, ἐξ εὐπόρου οἰκογενείας καταγόμενος, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρωτοπόρων Μακεδονομάχων, συναγωνιστῆς καὶ φίλτατος τοῦ Παύλου Μελά, τὸν ὅποιον καὶ διεδέχθη εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σώματος.

Ἡδὴ ἔφηβος, ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται ζωηρὸν καὶ ἐνεργὸν πατριωτικὸν ἐνδιαφέρον καὶ νὰ παρακολουθῇ τὰς κακούργους κινήσεις τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Φλώριναν καὶ τὴν περιοχὴν τῆς καὶ νὰ ἐπικοινωνῇ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον τοῦ Μοναστηρίου, τὸ ὅποιον διηυθύνετο τότε δυστυχῶς ὑπὸ προξένων ἀνικάνων καὶ ἀδιαφόρων πρὸς τὰ περὶ αὐτοὺς συμβαίνοντα, ὅπως ὁ Μπέτζος, ὁ Πεζᾶς καὶ ὁ Κυπραῖος. Βραδύτερον μετέβη καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ δύναμιν διὰ τὴν κίνησιν ἐνόπλου κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀγῶνος. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Παῦλον Μελά, τὸν ὅποιον καὶ ἠκολούθησε κατόπιν εἰς ὅλα τὰ ταξείδια καὶ τὰς πολεμικὰς του ἐπιχειρήσεις.

'Ο Πύρζας εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ κρατήσῃ ἡμερολόγιον δι' ὅλα τὰ συμβάντα, εἰς ὅσα ἔλαβε μέρος, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ πηγὴν ἀφθονον εἰς λεπτομερείας διὰ τὸν Μακεδονικὸν ἐν γένει Ἀγῶνα. Ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τοῦ ἡμερολογίου τούτου ἀνέλαβεν ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρόντος φυλλαδίου νὰ ἐξιστορήσῃ τὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου Μακεδονομάχου, συμπληρώνων τὰς πληροφορίες του καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν.

Τὸ φυλλάδιον εἶναι ἀξιανάγνωστον, διότι παρέχει πληθὺς λεπτομερειῶν πληροφοριῶν διὰ τὰς ἐνεργείας τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας εἰς τὴν περιφέρειαν Φλωρίνης, τοὺς Ἑλληνας Μακεδόνas ἀγωνιστὰς εἰς αὐτὴν καὶ τοὺς ἀγῶνας των, τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενεῖου Μοναστηρίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸ Ἑλλήνων πατριωτῶν κτλ. Δυστυχῶς ἡ ἐκτύπωσις τοῦ φυλλαδίου δὲν ἔγινε μετὰ τῆς δεουσῆς προσοχῆς ἐκ μέρους τοῦ τυπογραφείου. Πλὴν τῶν παροραμάτων, τὰ ὅποια εἶναι πολὺ περισσότερα τῶν σημειουμένων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, πολλάκις ἔνεκα τῆς παραλείψεως τῶν εἰσαγωγικῶν ἀποβαίνει δύσκολον νὰ διακριθῇ ποῖα ἀνήκουν εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ ἔργου καὶ ποῖα εἰς τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Πύρζα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον νομίζω ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ γίνῃ καὶ μία χωριστὴ προσεκτικὴ ἔκδοσις τοῦ ἡμερο-